

РЕЦЕНЗИЈА ЗБОРНИКА *САВРЕМЕНА ФИЛОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА III*

(ур. Јелена Стошић и Александар Новаковић, Ниш: Филозофски факултет, 2025)

Зборник радова *Савремена филолошка проучавања младих истраживача III* (2025) представља драгоцен допринос савременим филолошким истраживањима, нудећи читаоцима разноврсне и методолошки утемељене приступе проучавању језика и књижевности. Већ се на први поглед јасно уочава да се аутори из различитих академских средина посвећено баве сложеним питањима, комбинујући теоријска разматрања са конкретним анализама језичких и књижевних феномена. Овај зборник истиче се не само тематском и језичком разноликошћу, већ и високим научним стандардима које млади аутори доследно примењују, чиме се доприноси бољем разумевању како традиционалних, тако и савремених лингвистичких и књижевних проблема. Ова трећа по реду публикација у издању Центра за савремена филолошка проучавања при Филозофском факултету у Нишу, представља значајан допринос афирмацији младих истраживача и њиховом активнијем укључивању у академску заједницу, истовремено подстичући развој филолошке науке кроз интердисциплинарни и иновативни приступ.

Публикација обухвата двадесет два научна рада из области филологије. Зборник отпочиње прилогом Лане Јовановић која се бави компаративном анализом превода облика глагола кретања у шпанском и енглеском језику. Полазећи од Талмијеве поделе језика на глаголски и сателитски уоквирене, ауторка анализира како различити језички системи кодирају начин и путању кретања. Док у енглеском језику глагол чешће садржи начин, а путању изражава сателитима, у шпанском језику је обрнуто. Јовановићева изводи закључак да ове структурне разлике могу довести до губитка или промене информација током превода. Наредни прилог у зборнику потписује Катарина Митић. Рад се бави семантичком анализом именичких германизама из домена кулинарства у српском језику, са циљем да се испитају значењске промене у односу на немачке изворе, морфолошка адаптација и фреквентност у савременој употреби. На примерима грађе из *Великог речника страних речи и израза* (2012) Ивана Клајна и Милана Шипке и из речника *Duden – Universalwörterbuch* ауторка закључује да се германизми класификују у пет семантичких група, указујући на разнолике механизме језичке адаптације и динамику језичких утицаја у српском језику. Рад доприноси бољем разумевању процеса семантичке адаптације у контексту језичког контакта са немачким. У наставку зборника ауторка Ксенија Стаменковић, такође докторанткиња Универзитета у Нишу, врши анализу асиндетских реченица у српском језику, с циљем да се преиспита њихов статус у систему сложених реченица и укаже на недостатке постојећих класификација. На основу три приступа у проучавању, указује се на недоследности у теоријским моделима и истиче потреба за дубљим испитивањем структуре, семантике и прагматике вишезначних асиндетских конструкција.

Коауторски рад докторанткиња Радмиле Костић и Тамаре Арсић осветљава питање фразеолошких јединица у роману *Очеви и деца* Ивана Тургеева и испитује проблем њиховог превођења на српски језик. На основу поређења оригиналног текста и српског превода, ауторке утврђују да су фразеолошке јединице преношене различитим стратегијама – од фразеолошких еквивалената до дословног превода и парафразе. Ови резултати могу

допринети бољем разумевању превођења културно обојене лексики и бити корисни у настави и даљим лингвистичким истраживањима. Не мање значајно и методолошки кохерентно јесте истраживање докторанткиње Марије Шуњеварић која разматра однос партиципа у немачком и њихових преводних еквивалената у српском језику, на примеру приповетке *Преображај* Франца Кафке. Истраживање доприноси разумевању структурних разлика и особености између два језичка система. Прилог колегинице Милице Тимић са Филолошког факултета у Београду представља занимљив допринос у контексту социолингвистике, дијалектологије и билингвализма. Рад појашњава резултате истраживања фонетског система у идиолекту билингвалног говорника румунског порекла, кроз поређење са инвентаром стандардног српског језика. Анализом појава као што су замена јата, вокално р, изговор фонема х, ф, ч, ц, као и палатализација сонаната, ауторка утврђује да се фонетски систем у великој мери поклапа са стандардом, уз одређене утицаје румунског на консонантски ниво. Истраживање указује на специфичне облике међујезичке интерференције у изговору, нарочито у области консонаната.

Катарина Лазић, докторанткиња Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, критичким и ангажованим приступом разматра употребу еуфемизма у голооточком дискурсу, са фокусом на начине на које је језик служио као средство прикривања и ублажавања стварности логора. Анализом термина попут „реедукација“, „топли зец“ и „Радилиште Мермер“, испитују се механизми језичке манипулације у дискурсу бивших затвореника и надлежних структура. Истраживање указује на улогу еуфемизма као средства идеолошке контроле и симболичког насиља. Докторанткиње Филолошког факултета Универзитета у Београду, Катарина Бујков и Наташа Агбаба, методолошки прецизно и релевантно за област наставе енглеског као страног језика, граматичке компетенције и анализе грешака, истражују успешност усвајања глаголских структура у енглеском језику код студената друге године англистике, са фокусом на идентификовање најпроблематичнијих граматичких области. Користећи метод анализе грешака у оквиру контрастивне лингвистике, анализирано је 45 примера са највећим бројем грешака у преводу сложених реченица са српског на енглески. Истраживање указује на кључне обрасце грешака и потенцијалне узроке, пружајући увид у процес учења и интерлингвалну интерференцију. Рад Невене Манић, такође докторанткиње Филолошког факултета у Београду, бави се контрастивном анализом преводних решења машинских и људских преводилаца, са фокусом на фразеологизме из семантичког поља хране у српском језику. Резултати истраживања спроведеног путем онлајн упитника показују да системи машинског превођења у значајној мери заостају за људским преводиоцима у преношењу идиоматског значења, пружајући често непрецизне или неадекватне еквиваленте. Тиме ауторка указује на потребу за даљим унапређивањем семантичке обраде у оквиру обраде природног језика и машинског превођења.

Спајајући стилистичку анализу и настојање ка очувању културног наслеђа, прилог Арсенија Сретковића усмерен је ка анализи стилских средстава која доприносе сликовитости у горанским народним песмама, с посебним освртом на збирку *Горанске народне песме* Харуна Хасанија. Применом дескриптивно-аналитичке методе аутор изводи закључак да алегорија и хипотипоза представљају најзаступљеније фигуре које носе поетску сликовитост ових текстова. Истовремено, аутор инсистира на афирмацији културне вредности овог дела као сведочанства језичке и поетске традиције Горанаца. Марија Живковић анализира преводилачка решења сложених именичких неологизама у српским преводима романа *1984* Џорџа Орвела, с фокусом на творбене и семантичке

аспекте. Поређењем издања из 1984. и 2022. године, ауторка утврђује да је композиција најпродуктивнији творбени процес, при чему су творбени модели са придевом у првој компоненти најзаступљенији. Новији превод оцењује као стилски и језички природнији у односу на старије решење, што се посебно уочава у примерима као што су *кажипис* уместо *диктограф* и *стишоклеп* уместо *версификатор*. Анализирајући запис Исидоре Секулић о Београду, објављен у књизи *Записи* из 1941, ауторка Аница Радосављевић настоји да осветли начин на који књижевница приказује град у историјско-културном и геополитичком контексту. Посебна пажња посвећена је симболичким сликама града и архитектонској представи урбаног простора у времену мира и рата, приказујући Београд као истрајну и непромењиву структуру која опстаје упркос историјским турбуленцијама и страдањима. Сара Лекић је своје истраживање посветила осветљавању књижевно-историјског портрета Мавра Ветрановића кроз анализу побожних драма и посланица, уз разматрање рецепције у делима дубровачких савременика и књижевних историчара. Компаративним приступом указује се на узајамне утицаје и поетичке разлике, при чему се Ветрановић представља као кључна фигура хришћанске ренесансе у Дубровнику и творац финалног облика побожне драме.

Рецепцијом дела из допунске лектире за пети разред основне школе, са фокусом на методолошко-методички аспект, бави се Дуња Соколовић. Истраживање је засновано на савременој методичкој литератури и анкетном упитнику спроведеном међу педесет наставника и педесет ученика са територије Србије. Соколовићева указује на потребу критичке ревизије избора допунске лектире и прилагођавања савременим читалачким интересовањима ученика. Докторанткиња Филозофског факултета у Новом Саду, Ленка Настасић, анализира приповетку *Краљевић Марко по други пут међу Србима* Радоја Домановића кроз призму односа прошлог и садашњег. Ауторка успешно сагледава начин и сврху употребе митског лика Краљевића Марка у функцији критике савременог српског друштва. Компаративним приступом, нарочито у односу на приповетке *Данга* и *Страдија*, анализирају се мотивски и структурни обрасци који указују на континуитет у сатиричком исказу и стилским поступцима. Посебна пажња посвећена је простору као симболичком оквиру друштвеног стања, улози ћутања и говора, као и функцији епилога као места потенцијалне катарзе. Јован Ђорђевић се у свом реферату бави реторичким потенцијалом виртуелних наратива у приповеци *Ја сам писац истине* Џ. Фантеа, с акцентом на њихову улогу у карактеризацији ликова и рецепцији текста. Кроз оквир когнитивне наратологије и хомотопичко приповедање, анализирају се стратегије грађења апокрифних биографија и ефекти неочекиване рецептивне промене. Истражује се и значај емпатије у прихватању негације фикционалног света, као и могућност примене таксономије виртуелних наратива у различитим приповедним позицијама. Централана тема прилога Душана Петровића јесте жанровско одређење *Сневника* Љубомира Симовића. Указујући на његову припадност псеудокњижевно-научним формама, аутор закључује да иако записи снова поседују јединствену наративну структуру, могуће је уочити паралеле са прозним жанровима попут дневника, аутобиографије и путописа.

Полазећи од постструктуралистичких тумачења и теорије зазорног Јулије Кристеве, Обрен Гојковић истражује наративну и идеолошку функцију фигуре фаталне жене у приповеци *Неверна Тијана* Ђуре Јакшића. Јунакиња се сагледава као Треће – ентитет који нарушава бинарне опозиције субјекат/објекат и тиме открива границе и пукотине патријархалног дискурса, те такав положај омогућава продуктивно преиспитивање репрезентација женског идентитета и националне идеологије у културном контексту 19.

века. Маријана Стојковић тумачи мотиве болести и смрти у роману *Гори Морава* Драгослава Михаиловића, са циљем да се осветли њихова улога у изградњи психолошке и наративне структуре текста. Анализом успешно указује на то да су ови мотиви не само често присутни, већ и суштински повезани са емотивним и егзистенцијалним стањима ликова, нарочито главног јунака, те да аутор романа прецизним психолошким портретисањем ликова, демонстрира дубоко разумевање људске природе и унутрашњих криза. Сара Стојановић је компаративном методом истражила мотив *игре смрти* у роману *Борба до последњег* Кошуна Такамија и *Игре глади* Сузан Колинс, испитујући на који начин овај мотив функционише као критика фашистичких и тоталитарних структура. Посебну пажњу ауторка је посветила развоју поменутог мотива од његових могућих историјских извора до популарне културе, уз циљ да се прикаже његова улога у савременим наративним конструкцијама насиља, контроле и отпора.

У раду под насловом *Од аутобиографије до аутоироније: дамари просвећености у роману „Прољећа Ивана Галеба“ Владана Деснице*, Теодора Новаковић истражује процес наратизације концепта просвећеног бића у српској култури кроз аутобиографију Доситеја Обрадовића *Живот и прикљученија* (1783) и роман-есеј Владана Деснице *Прољећа Ивана Галеба* (1957). Дијакхронијским приступом анализира се реактуелизација идеје просвећености у контексту модерног искуства, с посебним освртом на обликовање субјективитета Ивана Галеба као симбола саморазградње и сумње. Кроз примену теоријских концепата Теодора Адорна, Макса Хоркхајмера и Мишела Фукоа, ауторка разматра дијалектички процес који се одвија унутар саме природе просвећености и његових импликација у књижевности 20. века. Зборник формално затвара Александар Новаковић који успешно сагледава културни, политички и економски значај наставе српског као страног језика, са циљем сагледавања њене сврсисходности за појединца и државу. Дескриптивном методом указује се на вишеслојне ефекте учења српског језика: од јачања економских показатеља и развоја туризма, до афирмације културног идентитета и унапређења међународног имиџа Србије. Аутор указује на неопходност усвајања националне стратегије ради подршке даљем развоју наставе у овом домену.

Радови обухваћени зборником *Савремена филолошка проучавања младих истраживача III* не представљају само успешну афирмацију младих истраживача, већ и значајан допринос савременим научним токовима у области филолошких наука. Иако тематски и методолошки разноврсни, сви радови повезани су заједничком тежњом ка критичком мишљењу, научној прецизности и интердисциплинарном приступу. Аутори су, кроз пажљиво вођена истраживања, осветлили релевантне појаве и процесе, од класичних књижевних мотива до савремених језичких питања, чиме је омогућено дубље разумевање кључних појмова и изазова нашег времена. Овај зборник, стога, не представља само пресек актуелних научних интересовања младих истраживача, већ и вредну основу за даље теоријско и примењено истраживање у области филологије.

У Нишу, 24. 4. 2025.

Доц. др Маја Антић

